

családok lakáskultúrájában is érezhető a modernizáció, a gazdasági épületek háttérbe szorultak vagy megszűntek, a hagyományos háromsztrátú házak helyett kétszintes házakat építettek. A szerző a szabadidő vizsgálata során pedig arra a következtetésre jutott, hogy míg az első generációnál a szabadidő fogalma szinte ismeretlen volt, addig a következő generációk életében, főként a harmadik nemzedékében, már jelen van. A munka rendkívüli jelentőségű a hóstátiak életfelfogásában: egykor az erkölcs mércéje volt, hogy ki mennyit dolgozott, sőt az embert a munkájába fektetett erőfeszítések alapján ítélték meg sok esetben. A fiatalabb generáció életében fontos szerepet kap a hobbi, a különböző szabadidős tevékenységek üzése és a nyaralás is,

emellett természetesen őseiktől örökölt nagyfokú munkakedvük és szorgalmuk továbbra is megmaradt.

Végül a könyv utolsó oldalain számos fényképet láthatunk, amelyet a szerző maga készített kutatómunkája során. Főleg a vizsgált hóstáti családok otthonainak enteriőrjei jelennek meg a fotókon.

Úgy vélem, ez a könyv nem csupán nagyszerűen megszerkesztett, informatív tartalmú tanulmány, hanem a jövőben a kollektív emlékezet fennmaradásában is szerepe lesz: a kötet segíthet a hóstáti leszármazottaknak és elszármazottaknak abban, hogy kapcsolódni tudjanak a múlthoz és a családi emlékekhez.

Ágoston-Szűcs Brigitta

Egy tucat tanulmány a Kárpát-medencei vidék(iség)ről

Jakab Albert Zsolt–Vajda András (szerk.): Vidékiség és vidékkutatások a Kárpát-medencében. (Kriza Könyvek 48.) Kvár–Bp., Kriza János Néprajzi Társaság–Néprajzi Múzeum, 2021. 286 old.

A vidék és benne a rurális közösségek folyamatosan változnak. Erre a néprajzkutatásnak és az antropológiának is oda kell figyelnie, kutatnia, értelmeznie kell a lezajló folyamatokat. Ezt teszi a *Párhuzamos ruralitások. A vidékiség mai (léte) formái négy erdélyi kistérségben* című kutatás, mely a magyarországi Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával jött létre. Ennek a munkának egyik eredménye a kolozsvári Kriza János Néprajzi Társaság és budapesti Néprajzi Múzeum közös kiadásában megjelent *Vidékiség és vidékkutatások a Kárpát-medencében* című kötet, melyben tizenkét tanulmány járja körül a globalizációs és modernizációs folyamatok által jelentősen befolyásolt vidéki közösségekben tapasztalható jelenségeket, problémákat.

Jakab Albert Zsolt és Vajda András szerkesztők bevezető tanulmányából részleteiben is

megismerhetjük a kutatási projektet, melynek alapvető célja az erdélyi (és Kárpát-medencei) vidéki társadalom jelenének, illetve az egyéni emlékezetekben élő és abból még rekonstruálható közelmúltjának a feltárása volt. Emellett az archaikus és az újként jelentkező kulturális viselkedések utóbbi években kialakuló együttélésének, összefonódásának, illetve az esetenkénti konfliktusainak felderítését is a vizsgálat tárgyává tették a kutatók. A globalizáció és a digitalizáció által erőteljesen meghatározott 21. századi vidékiség jellemzői számbavételre kerültek. Emellett a kutatók egy új, átfogó értelmezési keretet is nyújtanak a vidékiség néprajzi megközelítéséhez, valamint a kialakulófélben levő, újfajta vidéki habitusok megértéséhez. Természetesen mindezeket egy időben mélyebb kontextusba helyezve tárják az olvasó elé, aki a lezajló folyamatok hátterét is megismerheti.

Nagy Ákos (1986) – néprajzkutató, PhD, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, na.nagyakos@gmail.com

Földhasználat a Kis-Homoród mente falvaiban a 20. században címmel az adott régió kiváló ismerője, Oláh Sándor közöl tanulmányt a földtulajdoni és földhasználati viszonyokban bekövetkezett 20. századi változási folyamatokról. A társadalom- és gazdaságtörténeti előzmények megismerése után betekintést nyerhetünk a szocialista termelőszervezeti formák működésébe, majd azok felbomlásának folyamatába, illetve az utóbbi évtizedekben kialakuló magángazdálkodási stratégiákba is.

Egy másik régióban kutatott Peti Lehel, aki *Megélhetési stratégiák egy Kis-Küküllő menti településen* címmel egy, a rendszerváltás után visszaparasztosodó falvak modelljével ellentétes típusúnak mondható településen mutatja be az ott tapasztalható magatartásmódokat, a megélhetési stratégiákban bekövetkező változásokat, illetve a gazdasági stratégiák szerinti rétegződő falusi társadalmat.

Egy 2014 és 2017 között lezajlott interdiszciplináris kutatás tanulságait ismerteti Szabó Á. Töhötöm, Markó Bálint és Hartel Tibor tanulmánya (*Táj, tájhasználat és mezőgazdaság: a mezőgazdasági termelés átalakulásának tényezői egy erdélyi rurális térségben*). A kulturális antropológia és az ökológia módszertanát és megközelítéseit alkalmazó szilágysági terepmunka során a kutatók a mezőgazdasági termelés átalakulásának tényezőit vizsgálták. Arra is rámutatnak, hogy ebben a sajátos, erdélyi rurális térségben a hagyományos gazdálkodáshoz kapcsolódó tudásban hogyan tükröződnek a mozaikos, fenntartható gazdasághoz hozzájáruló tájhasználati tudások, illetve a változások milyen feszültségeket okoznak az adott tájhasználati rendszerekben és az erről való gondolkodásban.

Megyesi Boldizsár *Polgárosodásvita három évtized távlatából: áttekintés a mai mezőgazdasági üzemek tulajdonosainak társadalmi hátteréről Magyarországon* címmel a mai magyarországi mezőgazdasági üzemek tulajdonosainak társadalmi hátterét tárja az olvasó elé. Tanulmányában a polgárosodás-elméletekre reflektálva modellezi le a rendszerváltás utáni Magyarország agrárszerkezeti változásait, ugyanakkor rávilágít arra, hogy ez a fajta mezőgazdasági specializáció miként jár együtt egy párhuzamos

világ kialakulásával, ahol a szereplők a lokalitásokban, helyi kapcsolatrendszerekben nem vesznek részt, illetve a helyi technológiai és pénzkezelési minták szerveződésére nincsenek hatással.

Az Együttélési pályák: kortárs rurális életvilágok vizsgálata Kelet- és Északkelet-Magyarországon című írásban Biczó Gábor a jelzett régió lokális társadalmának átalakulási folyamatait szem előtt tartva, a narratív kritícizmus antropológiai elméletének alkalmazásával egy alföldi kisváros magyar–cigány etnikai együttélési helyzeteinek szituatív értelmezésére vállalkozik.

Kinda István *A Mikes-tölgyek árnyékában. Etnikai terek és törekvések Zágónban* címmel a háromszéki Zágón etnikai viszonyait vizsgálva elemzi a mindennapi interakciókban tetten érhető viszonyulásokat és gesztusokat, illetve viselkedésmódokat. A tanulmányból kiderül, hogy a mindennapok során is érzékelhető társadalmi különbségeket ellenére az együtt élő etnikumok (magyarok, románok, magyar anyanyelvű cigányok, illetve román anyanyelvű, *kalányosok*nak nevezett cigányok) a lehetőségekhez mérten súrlódásmentesen élnek egymás mellett.

Etnicitás és identitás határ menti rurális vallási közösségekben. Magyar anyanyelvű ortodoxok Szatmárban című tanulmányában Szilágyi Levente a román eredetű magyar anyanyelvű népesség magyar–román hibrid identitását célzó kutatás rész eredményeit tárja az olvasó elé. Az Óvárin, Vetésen és Szamosdarán végzett kutatás középpontjában egy olyan, korábban alig vizsgált, Szatmár romániai részén élő közösség áll, amelyben sem a magyar, sem a román etnikus kategória nem normatív erejű, és egyfajta disszimilációs folyamat különböző stádiumai figyelhetők meg.

Gagyai József tanulmányában (*Zaj és csend a társadalomban*) arra hívja fel a figyelmet, hogy a digitális korban, a digitális eszközhasználat motivációit tekintve két egymással párhuzamosan létező társadalomról beszélhetünk: a zaj és a csend társadalmáról. Bemutatja, hogy a digitális technika, a gépek, a nagyváros vagy éppen a földhöz való viszony miként alakították az emberi kapcsolatokat, milyen sűrűség jellemző azokra, és mindezek milyen kapcsolatban állnak a zajjal vagy éppen a csennel.

A médiaeszközök hatása a rurális térben című tanulmányában Lovas Kis Antal a televízió és az internet hatását vizsgálja. Rámutat arra, hogy a médiából származó információk mellett, hogy folyamatos külső hatást jelentenek, a virtuális tér használatával egyre gyakrabban lokális válaszokat is kiváltak. Rámutat arra, hogy a lokális közösségek társadalmi folyamatainak megértése csak abban az esetben lehetséges, ha a kutatók egyidejűleg nyomon követik az online és offline világokat is.

Vajda András *A disznótartás és disznóölés alakulása a Maros menti Sáromberkén* című írásában az erdélyi rurális közösségek egyik meghatározó használatának, a disznónak tartási és feldolgozási módjait mutatja be. Tanulmányát pedig helyszíni terepmunka alapján az ehhez kapcsolódó, az elmúlt száz évben folyamatosan változó, átalakuló szokások elemzésével egészíti ki.

A kötetet Balogh Balázs és Fülemile Ágnes *A „svájci villa” típusú építkezés divatjának hatása Kalotaszegen* című tanulmánya zárja, mely a jelzett

építkezés városi és polgári hatását vizsgálja egy néprajzi szempontból jelentős régióban. Az 1890-es években kialakuló épületdekorációk elterjedése és felvirágzása ezen a vidéken több tényezőnek köszönhető. A vidék famegmunkálási hagyományai mellett a kalotaszegiek megnövekedett mobilitása és az arra épülő rugalmas jövedelemszerzési stratégiák, a polgári hatások befogadására és adaptációjára való kulturális nyitottság eredményeképpen egy reprezentatív dekorációs stílus alakulhatott ki.

Elmondható, hogy a tanulmánykötet jól illeszkedik a Kriza János Néprajzi Társaság hasonló tematikájú kiadványainak sorába, melyek a 21. századi Kárpát-medencei vidéken zajló folyamatok jobb megértéséhez segíthetik hozzá a szakembereket, illetve a téma iránt érdeklődő „kivülállók” is betekintést nyerhetnek a jelenben zajló kutatásokba és megismerhetik azok eredményeit.

Nagy Ákos

Hitek, határok a múltak és jövők között

Györfy Eszter: *Átrajzolt határok. Felekezeti együttélés, vallási és etnikai kötődések Székelyföld és Moldva határán*. Bp., Balassi Kiadó, 2021., 328 oldal és 16 képmelléklet

Peti Lehel: *„Krisztus ajándéka van bennünk.” Pünkösdzimzus moldvai román, roma és csángó közösségekben*. Bp.–Kvár, Balassi Kiadó–Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2020., 164 oldal és 24 oldal képmelléklet

Ahogy a kolozsvári néprajz és szociológia, pszichológia és filozófia szakok mellett egyre markánsabb helyet nyert a kulturális antropológia is, valóságos intézményközi versengés indult meg a magyarországi, erdélyi, romániai antropológusok között. A magyar nyelvi térfélen az ELTE, a miskolci, debreceni tanszékek mellett gazdagodott, kínálatában bővült a szegedi, veszprémi és a pécsi néprajzi-antropológiai tanszék is. Lettek eközben állandó műhelyek, szakirányú tárgykörök, ágazati tudásterületek, melyekben (sok egyéb között) mind markánsabb

szerepet, utóbb elismerő visszhangot is kapott a Pécsi Tudományegyetem Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszékén indult *Vallásantropológiai tanulmányok Közép-Kelet-Európából* sorozat eddigi tizenkét kötete. A Pócs Éva gondozásában és sorozatszerkesztői gondossága révén a műhelyéből kinőtt néprajzos nemzedék egy új tónusa, megújult eszközrendszere és kitágított szemléletmódja hódít teret immár, miközben Pócs is ontja a gazdagabbnál gazdagabb konferencia- és tanulmányköteteket. Elég itt a sorozat gyimesi lakodalmakra, zombori

A. Gergely András (1952) – politológus, kulturális antropológus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Pécsi Tudományegyetem DTI oktatója, a Magyar Kulturális Antropológiai Társaság volt elnöke, Budapest, andrasergergelya@gmail.com